

Đề bài

Từ một số nhân vật
tiêu biểu trong

Những đứa con trong gia đình

của Nguyễn Thi hãy phân
tích và chứng minh rằng:
Tác phẩm là một bức tranh
sử thi đồ sộ, hoành tráng về
con người Nam Bộ trong
chiến đấu nói riêng và của
cả dân tộc nói chung.

Bài làm

Những đũa con trong gia đình của Nguyễn Thi là tác phẩm tiêu biểu cho giai đoạn lịch sử đầy những mất mát, hi sinh nhưng lại vô cùng anh dũng của đất nước Việt Nam, con người Việt Nam. Với tâm thế của kẻ trong cuộc, nhà văn – chiến sĩ Nguyễn Thi – vốn là người miền Bắc, đã thể hiện thành công những trang văn (cũng là những trang đời) viết về những người nông dân miền Nam gan góc, kiên cường, những con người đã *quyết tử cho Tổ quốc quyết sinh*. Với tài quan sát, phân tích và diễn tả chính xác quá trình tâm lí nhân vật, sự thông thạo về ngôn ngữ Nam Bộ, lại có điều kiện thâm nhập vào cuộc sống của họ, những tác phẩm của họ – đặc biệt là *Người mẹ cầm súng* và *Những đũa con trong gia đình* chính là bức tranh sử thi hoành tráng, đồ sộ về con người Nam bộ anh hùng trong chiến đấu nói riêng và của cả dân tộc nói chung. Họ chính là chị Út Tịch kiên cường, bất khuất, trung hậu, đảm đang. Họ là chú Năm và đặc biệt là hai chị em Việt – Chiến. Họ là hóa thân, là nhân vật chính của lịch sử vùng đất ruột thịt, nơi đầu sóng ngọn gió, nơi mà chủ nghĩa anh hùng được coi là thước đo của đạo lí, của nhân cách con người.

Thiên truyện được kể chủ yếu qua hồi ức của nhân vật Việt bị thương nằm lại ở chiến trường. Vì vậy, hiện thực được tái hiện qua trí nhớ, qua ý nghĩ của nhân vật này, khi đứt, khi nối, sau những lần ngắt đi rồi tỉnh lại. Cũng chính vì vậy, hiện thực dựng lại không đơn thuần là kể và tả. Chuỗi diễn biến, sự kiện thường đậm đà một màu sắc tình cảm, những cảm xúc của tâm hồn một người chiến sĩ trẻ. Nhờ đó trật tự thời gian cũng biến chuyển linh hoạt, không phụ thuộc trình tự. Có khi đó là quá khứ, có khi đó là hiện tại, khi gần, khi xa, khi thơ ấu, khi trưởng thành, ở thời điểm, nơi chốn này, ở không gian kia, rất đa dạng. Có lúc, người thiếu niên nông thôn Nam Bộ, người lính trẻ đang phải nằm lại giữa chiến trường kia nhớ về những kỉ niệm gắn với gia đình, quê hương mình, về chị Chiến, về chú Năm, về mẹ, về cha. Lại có lúc, nghe tiếng xe bọc thép, tiếng pháo nổ, tâm trí người chiến sĩ lại quay về hiện tại, suy nghĩ về sống – chết, chủ nghĩa anh hùng. Bỗng có tiếng cu gáy, tiếng ếch nhái lại hồi tưởng những kỷ niệm tuổi thơ đầm ấm với chị, cùng chia nhau buồn vui, đôi khổ. Đó là những buổi đi bắt ếch ở quê đèn soi nhắp nhánh đầy đồng. *Cứ trời vừa dứt hột, Việt đã cời trần ra, hai chị em, cái đèn soi, lóp ngóp đi. Cười từ lúc đi cho tới lúc về.* Lại có lúc chú Năm phải đứng ra phân xử khi Việt và Chiến tranh công ai bắt được nhiều hơn. Đặc biệt, lúc ấy *Chiến bao giờ cũng nhường Việt*. Kể cả lúc bắn thẳng Mỹ trên sông Định Thủy *chị cũng nhường*.

Đó là những buổi đi bắn chim bằng cái ná thun. Cái ná thun mà Việt vẫn mang theo bên mình như một kỉ vật ấu thơ. Chi tiết này gợi nhớ hình ảnh người chiến sĩ trẻ trong thơ Hoàng Cầm:

*Ai dám bảo trong ba lô kia không có
Một vài ba giọng hát chú ve kim*

Rõ ràng, tất cả họ ra trận với vẻ *hồn nhiên mà cháy lửa* của tuổi trẻ, cuộc sống, danh dự và nhân cách làm người. Đặc biệt là qua mớ kí ức không theo trình tự nhất định của không gian, thời gian của Việt, nhà văn đã lần lượt dựng lên cả bức tranh sử thi hoành tráng về cuộc sống chiến đấu của người Nam Bộ. Trên nền đất dữ dội ấy, những con người, những nhân cách có dịp tỏa sáng. Họ trở thành hình tượng trung tâm làm nền cho mạch truyện *Những đứa con trong gia đình*. Giữa họ, ngoài quan hệ ruột thịt cùng gắn bó với nhau bằng huyết thống, tất cả những con người này là một khối sắt thép mà chất keo dính đó là lý tưởng chiến đấu, lí tưởng Cách mạng. Họ vừa điển hình lại vừa cá biệt. Họ vừa mang những nét chung, lại có những nét riêng. Ở con người – công dân, họ hòa hợp vào lớp người sẵn sàng chết cho Tổ quốc được sống. Ở con người – cá nhân, họ có những cá tính rất riêng, mang vẻ đẹp Nam Bộ, vùng đất *trọng nghĩa khinh tài*.

Họ chính là chú Năm – một con người luôn tự hào về truyền thống gia đình, lại là một người lao động cần cù, chất phác nhưng giàu tình cảm, hay mơ mộng. Chi tiết được Nguyễn Thi chú ý nhằm làm rõ nét cá tính của người nông dân yêu nước này là cuốn sổ gia đình ghi đủ tội ác của kẻ thù và chiến công của các thành viên trong gia đình. Có thể coi đây là một cuối *Gia phả chống Mỹ*. Qua cuốn sổ với lời ghi chân chất của chú, ta thấy hiện rõ những người đã sống, đã chết cho một vùng đất nặng tình cảm. Ở phần tái bút chú ghi: *còn nhiều việc thỏn mỏn, tôi ghi không hết, để rồi sắp nhỏ ghi thêm*.

Quả là, ở một *vùng đất ra ngõ gặp anh hùng* cuốn sổ của chú Năm không thể ghi hết, ghi đầy đủ từ thế hệ này sang thế hệ khác những con người trên vùng đất đầy máu thịt ấy, dù trong phạm vi một cuốn gia phả. Người thứ hai trong một gia đình có truyền thống đánh giặc ấy chính là mẹ Việt. Người lính trẻ bị thương giữa chiến trường đã dành những tình cảm sâu nặng nhất, những dòng hồi ức đẹp nhất cho người mẹ, người phụ nữ Nam Bộ có truyền thống Út Tịch từ trong suy nghĩ, hành động, việc làm. Đó là một phụ nữ gan góc từ khi còn là con gái. Người phụ nữ ấy xin quá giang xuống, cha Việt *hồi đó là trai, cảm tâm vòng gác bến đò*. Cha Việt không cho. Má liền phóng xuống sông, lội. Sau đó, chính người phụ nữ đó đã góp công sức rất lớn để *gánh com đi tặng bộ đội*. Khi làm mẹ, người phụ nữ Nam Bộ ấy lại rất mực thương chồng, thương con. *Lấy chồng, má lại lặn lội thăm chồng. Lên rừng xuống biển má cũng đi, vai gánh chực dừa, một đầu thêm nải chuối, một đầu thêm vại rê thuốc*. Đặc biệt, khi đối diện với kẻ thù, người mẹ ấy đầy nhiệt tình Cách mạng. Nhiệt tình ấy càng sôi sục khi chồng bị kẻ thù giết hại. Ta hãy nghe giọng trần thuật của Nguyễn Thi về đoạn văn thể hiện tính cách trên: *Tao dạn là nhờ ba mày. Ba mày bị Tây nó chặt đầu, tao cứ đi theo cái thừng xách đầu mà đòi (...). Đi mình tao, tao chửi nó, nó có bắn tao thì cũng còn chị em bay để trả thù cho ba mày*.

Nhưng đậm nét và ấn tượng hơn cả là hình ảnh chị em Việt – Chiến. Họ tiêu biểu cho một lớp người trẻ tuổi. Họ sẵn sàng chấp nhận hi sinh, họ ra trận với sự hồn nhiên thanh thản của những người sẵn mang mối thù nhà nợ nước. Họ sống giàu lòng yêu thương, thủy chung với truyền thống Cách mạng. Đặc biệt, họ là những người biết nén tiếng khóc riêng để vững vàng tay súng. Hành trình của họ vì thế cũng là hành trình chung của người miền Nam đau thương nhưng anh dũng.

Sinh ra và lớn lên trong một gia đình có truyền thống đánh giặc, cả Việt, Chiến đều giống cha, giống mẹ. Giống ở tính gan góc, chăm chỉ, đảm đang, tháo vát và căm thù giặc. Tuy có lúc họ rất *trẻ con*. Mà cũng không thể khác đi được, tất cả họ đều còn rất trẻ. Mới ngày qua, họ còn tranh công bắt ếch, tranh bắt chim, câu cá. Và hành trang của họ là cái gương, là giàn ná thun... Vậy mà hôm nay họ cùng nhau giữa một chiến hào đánh Mỹ. Đoạn tả hay nhất của Nguyễn Thi nhằm khắc họa tính cách, vẻ đẹp của họ, Việt và Chiến, hai chị có cùng một truyền thống đánh giặc, là đoạn Nguyễn Thi diễn tả của hai chị em trước ngày lên đường và cảnh buổi sáng hôm sau khiêng bàn thờ mẹ gởi bên chú Năm. Tính cách, cá tính của họ vừa chung, vừa riêng nhằm hướng đến những cuộc đời bình dị mà anh hùng. Họ cùng thương má, cùng mang theo mối thù của cha mẹ, cùng quyết tâm ra trận để trả thù nhưng chị ra chị, em ra em, con gái ra con gái, con trai ra con trai. Đoạn văn rất có không khí. Một không khí thiêng liêng trước giờ lên đường. Ở đây, không phải là cuộc chia li ra trận thường thấy, có khăn xanh, có nước mắt, có hẹn hò, tiễn biệt. Không khí của chị em thật thiêng liêng, tôn kính nhưng đầm ấm tình nghĩa. Đặc biệt cảm động là đoạn tả cảnh hai chị em Việt khiêng bàn thờ má. Mối thù, tình mẹ trở thành một khối lượng cụ thể, đầy sức nặng trên vai hai chị em. Họ chung nhau gánh vác, cùng chia xốt nỗi căm hờn. Chưa bao giờ Việt thấy thương chị như vậy: *Nào, đưa má sang ở tạm bên nhà chú Năm, chúng con đi đánh giặc để trả thù cho ba má, đến chừng nào độc lập con lại đưa má về. Việt khiêng trước, chị khiêng bịch bịch phía sau. Nghe tiếng chân chị, Việt thấy thương chị lạ. Lần đầu tiên Việt mới thấy lòng mình rõ như thế! Còn, mối thù thằng Mỹ thì có thể rõ thấy được, vì nó đang đè nặng trên vai.* Ở đoạn này, ta thấy rõ sức mạnh văn chương của Nguyễn Thi. Đó là văn phong giản dị, đầy sức sống và giàu chi tiết để làm nổi rõ góc cạnh cuộc đời. Cái bàn thờ rất riêng của Việt, Chiến đang đè nặng lên mỗi người dân Nam Bộ. Nó chứng tỏ rằng, sống trên vùng đất từng giờ đối mặt với kẻ thù, mỗi người đều có những mất mát, những hy sinh. Vấn đề là từ nỗi đau riêng ấy, không ai quy ngã. Họ đứng lên cùng cầm chắc tay súng, hướng về phía quân thù.

Họ chính là những nhân vật chính của Nguyễn Thi. Và họ cũng là nhân vật trung tâm của một thời đại anh hùng. Họ chính là tượng đài ngời sáng vẻ đẹp của những con người đã chết cho Tổ quốc *bay lên bát ngát mùa xuân*. Họ đã *Hóa thân cho dáng hình xứ sở – Làm nên đất nước muôn đời*.